

7. South Carolina Education and Economic Development Act (EEDA), 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.che.sc.gov/CHE_Docs/AcademicAffairs/EEDA/2-ExecutiveSummary.pdf

8. Economic Espionage Act of October 11, 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.govtrack.us/congress/bills/104/hr3723>

9. Victims Economic Security and Safety Act (VESSA), Illinois Compiled Statutes, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilga.gov/legislation/publicacts/93/093-0591.htm>

10. Women's Economic Security Act, Minnesota, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mnwesa.org/wp-content/uploads/2014/05/WESA-SUMMARY-FINAL.pdf>

11. Verteidigungspolitische Richtlinien. 27. Mai 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bmvg.de/portal/a/bmvg!/ut/p/c4/LYsxEoAgDATf4gdIb-cv1MYBzcQbMDgQ8ftSONtssUsrddQ3iDdk9YlmWnaM4XXhauIq9pPLYbB65wRDdF6FQzZ2R47PxdqtCtHGAXIU_q72byv9tgQFK91xGj6tRgx1/

12. Gesetz zur Förderung der Stabilität und des Wachstums der Wirtschaft (StabG) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/stabg/index.html>

13. Gustav A. Horn. Stabilitäts – und Wachstumsgesetz (StWG) [Електронний ресурс] / Prof. Dr. Gustav A. Horn. – Режим доступу: <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/stabilitaets-und-wachstumsgesetz-stwg.html>

14. Keine Notwendigkeit einer Reform des Gesetzes zur Förderung der Stabilität und des Wachstums der Wirtschaft [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/fileadmin/dateiablage/download/publikationen/arbeitspapier_02_2015.pdf

*Басс Денис Якович – кандидат економічних наук, докторант Інституту законодавства Верховної Ради України.

УДК 340(477)

Олег Проців *

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА МИСЛИВСЬКІ ВИДИ ТВАРИН У ГАЛИЧИНІ В 1875 – 1939 рр.

В Україні існує низка проблем у галузі мисливського господарства, пов'язаних із функціональним, інституційним, організаційним аспектами, що негативно впливають на результати його діяльності, знижують рівень ефективності, призводять до збитковості. Зокрема, це проблеми, пов'язані з правом власності на мисливські види тварин, охороною мисливських видів тварин, компетенцією органів державної влади. Вирішення означених проблем потребує наукового підходу щодо пошуку шляхів удосконалення механізму регулювання мисливства в Україні, методологічних підходів щодо їх реалізації, вивчення, узагальнення та використання позитивного досвіду.

На основі проведеного аналізу у статті викладено висновки, що уможливають органам державної влади обґрунтовано вносити зміни у чинне мисливське законодавство та практику його правозастосування. Це дасть можливість ефективніше вести мисливське господарство в умовах сучасної України.

Ключові слова: мисливське господарство, полювання, власність, дичина.

Проців О.Р. Обеспечение права собственности на охотничьи виды животных в Галичине в 1875–1939 гг.

В Украине существует ряд проблем в сфере охотничьего хозяйства, связанных с функциональным, институциональным, организационным аспектами, которые негативно влияют на результаты его деятельности, снижают уровень эффективности, приводят

к убыточности. В частности, это – проблемы, связанные с правом собственности на охотничьи виды животных, охраной охотничьих видов животных, компетенцией органов государственной власти. Решение указанных проблем требует научного подхода к поиску путей усовершенствования механизма регулирования охоты в Украине, методологических подходов по их реализации, изучения, обобщения и использования позитивного опыта.

На основе проведенного анализа в статье изложены выводы, позволяющие органам государственной власти обоснованно вносить изменения в действующее охотничье законодательство и практику его применения. Это даст возможность эффективнее вести охотничье хозяйство в условиях современной Украины.

Ключевые слова: охотничье хозяйство, охота, собственность, дичь.

Protsiv O. R. Ensuring property rights on hunting species in Galicia in 1875–1939 years.

In Ukraine there are several problems in the area of hunting, related functional, institutional, organizational aspects, which have a negative effect on the results of its operations, reduce the level of efficiency, lead to loss. In particular, it is – the problems associated with ownership of the hunting species, hunting protected species competence of public authorities. Solving these problems requires a scientific approach to finding ways to improve the mechanism of regulation of hunting in the Ukraine, methodological approaches for their realization, the study, synthesis and use of positive experience.

Based on the analysis presented in the article conclusions that allow the public authorities to make reasonable changes to the current hunting legislation and practice of its application. This will enable more effective to conduct hunting in today's Ukraine.

Keywords: hunting economy, hunting, property, wildfowl.

Постановка проблеми. В умовах сучасної України спостерігається низька ефективність ведення мисливського господарства, яка викликана недостатнім правовим забезпеченням права власності на дичину. Дослідження цієї проблематики в історичному контексті дасть змогу врахувати історичний досвід при вирішенні цієї проблеми.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання права власності, правового регулювання права власності на мисливські види тварин висвітлені у працях Я. Каспарека, В. Баворовського, Ф. Ружинського, Е. Шехтеля, М. Павліковського, Р. Вацека, кодексах законів Галичини, у збірках стенографічних засідань Галицького сейму. Проте деякі проблеми розглянуто побіжно, і вони потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – виявити особливості правового регулювання приватної власності на дичину. Дослідити взаємозв'язок між правом власності на дичину та організацією полювання.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- здійснити аналіз нормативно-правових актів Галичини та Другої Речі Посполитої в частині права власності на мисливські види тварин;
- виявити закономірності й особливості організації полювання на мисливські види тварин у контексті права власності.

Одними з визначальних чинників, які впливають на організацію ведення мисливського господарства, є правове регулювання власності на землю, допуск до вогнепальної зброї та до полювання, терміни полювання. Вагомим фактором, який визначає соціально-економічний напрям та ефективність ведення мисливського господарства, є правове регулювання права власності на дичину.

У 1848 році в Австрійській імперії, до складу якої входила Галичина, відбувається революція або, як ще її називали, «Весна народів», наслідком якої було скасування кріпацької системи. Із скасуванням панщини все більше селян отримували право власності на землю і, відповідно, у власність дичину, яка на ній знаходилася. У 1875 році сейм Галичини у Львові приймає Перший Мисливський закон. Цей закон закріпив таку суттєву норму, при якій право полювання і право самостійно розпоряджатися дичиною належало власнику земельної ділянки, площа якої складала не менше 115 га (200 моргів) [1, с. 379]. У тогочасному експертному середовищі піднімали питання про збільшення мінімальної

площі мисливського господарства з 200 моргів до 300, мотивуючи це поведінкою дичини, яка перебуває у постійному русі [2, с. 173–176]. Відзначалося, що негативно впливає на стан мисливства його пов'язаність із власністю на землю [3, с. 43–55]. Черговий Мисливський закон був прийнятий у 1897 році. Відповідно до статті 46 цього закону всі власники земельної ділянки мали право самостійно добувати та присвоювати качок і гусей на своїй земельній ділянці [4, с. 14]. Власники земельних ділянок, які не мали можливості самостійно вести мисливське господарство через малу площу ділянки і присвоювати дичину, формували мисливські господарства шляхом передачі права добування й подальшого привласнення дичини іншим особам. Згідно з цим правом власник земельної ділянки здавав в оренду можливість проведення полювання на власній земельній ділянці, за що отримував відповідну суму коштів. Аналогічні вимоги збереглися й у Мисливському законі Галичини 1909 р. Самостійно використовувати право власності на дичину надавалося власнику земельної ділянки загальною площею 115 га. Якщо особа не мала у власності такої площі землі, то вона змушена була здавати свою ділянку в оренду. Кошти за оренду права полювання розділяли пропорційно між власниками земельних ділянок [5, с. 184–195].

Власники малих земельних ділянок відповідно до цього закону мали право без організації мисливського господарства на огороженій території полювати на диких гусей і качок, які ставали їхньою власністю, а стаття 1 визначала, що до полювання прирівнюється привласнення мисливської дичини, диких птахів, скинутих рогів [6, с. 2052].

Сума оренди за мисливські угіддя узгоджувалася серед мисливців на конкурсній основі. Так, 1904 р. вартість оренди землі у малих землевласників становила у Галичині 184 тис. крон, тобто, по 7 гелерів за один гектар. Відповідно до закону, суму орендної плати слід було поділити між власниками земельних ділянок, з яких склалися мисливські угіддя, пропорційно до їх площі.

Таблиця 1.

**Вартість отриманих коштів за оренду права полювання
в Австро-Угорській імперії 1900 – 1908 рр.
(Вартість оплати за оренду 1 га в гелерах)**

Частина Австро-Угорської монархії	1900 рік	1905 рік	1908 рік
Нижня Австрія	49	64	71
Верхня Австрія	33	38	44
Чехія	32	35	37
Моравія	43	37	42
Галичина	3	5	6
Буковина	2	2	7
У середньому по монархії	22	25	30

У 1911 році доходи від здачі в оренду права полювання становили у бюджеті магістрату Львова 12800 корон, Кракова – 8700 корон, Коломиї – 5360 корон, Бродів – 5600 корон [7, с. 15]. Ці факти свідчать, що на відміну від торговельної мережі, вартість дичини залежала від місця розташування земельної ділянки. Біля великих міст власники земельних ділянок мали можливість реалізувати право власності за вищою ціною. Слід відзначити, що в той час вартість 1 кг м'яса кабана становила 0,30 корон, 1 кг м'яса оленя – 0,80 корон [8, с. 11]. У 1910 році загальна площа Галичини становила 7,8 млн. га, а площа мисливських угідь – 7,5 млн. га [9, с. 290–291], тобто мисливські угіддя становили 96 % від загальної території. Для порівняння: на цей час Україна займає площу 60,3 млн. га, а мисливські угіддя – 46,7 млн. га, що становить лише 77 % території [10, с. 5].

Мисливський закон від 3 грудня 1927 р., що діяв на території Галичини, визначав, що полювання – це привласнення дичини або її частин, переслідування, добування,

стріляння в неї, а також інші дії. До полювання не прирівнювалися дії, що застосовувалися в огорожених місцях (вольєрах), фазанаріях (стаття 2), тобто тварини, яких розводили у неволі, не підпадали під визначення полювання, і їх дозволяли добувати та привласнювати у будь-який час. Право на полювання мав не лише власник землі, але й орендар полювання, якому власник землі надав в оренду право полювання відповідно до умов оренди (стаття 4). Відповідно до тогочасних статистичних даних середня вартість річної оренди гектара мисливських угідь дорівнювала вартості, за яку можна було купити 0,5 кг м'яса [11 с. 199].

Мисливський закон 1927 р. виходив із принципу приналежності полювання до власності на землю. Проте це право можна було продати, орендувати. Сервітутні права на право полювання власник землі повинен був передавати за винагороду. Якщо власник землі з цим положенням закону не погоджувався, то він мав право оплатити 20-кратну суму річної вартості чистого доходу, отриманого від полювання, і звільнити тим самим свою землю від сервітутних обов'язків – надання землі для полювання. Якщо ж власник був не згоден із таким положенням, то він міг через суд визначити іншу суму (стаття 5) [12, с. 1–81]. Поранена дичина, яка перейшла на сусіднє мисливське угіддя, вважалася власністю власника землі, на яку вона перейшла [13, с. 50–57]. У порівнянні з попередніми законами Галичини право розпоряджатися дичиною самостійно шляхом організації мисливського господарства надавалося власникам земельних ділянок із мінімально допустимою площею 100 га. Проте на мисливські господарства з малою площею накладали певні обмеження. Зокрема, у мисливських господарствах площею меншою за 2000 га було заборонено застосовувати при полюванні гончаків, добувати лосів, а у Львівському та Станіславівському воєводствах – ще й оленів [14, с. 46].

Тогочасні правники вказували, що у праві були й своєрідні колізії. Зокрема, законодавство Другої Речі Посполитої не давало відповіді щодо права набуття у власність конфіскованої дичини у бракон'єра [15, с. 392]. На землі, яка не входила до жодного мисливського угіддя, забороняли навіть підбирати та привласнювати дичину, яка застрелена у зареєстрованому мисливському угідді [16, с. 574]. У коментарях Верховного суду з кримінальних злочинів судам давали вказівку – судити бракон'єрів за статтею 270 Кримінального кодексу навіть за незаконне привласнення пернатої дичини [17, с. 504], а будь-яке незаконне добування дичини мисливським охоронцем підлягає покаранню відповідно до кримінального, а не Цивільного кодексу [18 с. 208].

Крім законодавчих вимог щодо права власності на дичину, важливими були вимоги, які визначали права власності на дичину під час проведення полювань. Вони були виписані у статутах та правилах поведінки для членів мисливських товариств [19, с. 5]. Зокрема, у Львівському мисливському товаристві імені Святого Губерта, яке було утворене в 1876 році [20, с. 37], визначалося: якщо по дичині стріляло кілька мисливців, то вона ставала власністю того мисливця, після пострілу якого вона впала. Винятком у розподілі права власності були дикий кабан, вовк, ведмідь і рись, яких присуджували мисливцю, що зробив перший влучний постріл. У разі конфлікту, що стосувався власності дичини, за справу брався мировий суд. Якщо ж і він був не в змозі вирішити конфлікт, то дичина ставала власністю товариства. Дичина, добута мисливськими охоронцями під час колективних полювань, теж ставала власністю товариства, яку воно одразу після полювання продавало на аукціоні, а кошти йшли на покриття видатків щодо організації полювання [21, с. 55].

Відповідно до статуту Станіславівського мисливського товариства «Кнея», утвореного у 1901 році, заєць, лисиця, перната дичина залишалися у власності того мисливця, який стріляв у неї останнім, тоді як власником оленя, козулі та інших копитних ставав той, хто першим зробив смертельний постріл [22]. У Надвірнянському товаристві, організованому у 1880 році [23, с. 37–39], у власність мисливця переходила вся дичина, яку він добув. Кількість добутої дичини під час полювання визначалася керівництвом товариства. Дичина, яка була добута понад визначену норму, переходила у власність товариства і реалізовувалася іншим мисливцям на аукціоні, а кошти поступали до бюджету товариства [24]. Практично такі самі вимоги існували й у Ковельському товаристві мисливців, де статут товариства визначав, що дичина, добута мисливцем, стає його власністю. При виникненні конфліктів за право власності на дичину справу вирішували на третейському суді, який складався з членів

товариства, а рішення цього суду не можна було оскаржити. Також чітко регламентували алгоритм вирішення конфліктів, якщо у дичину стріляло двоє або більше осіб. Перевага у визначенні власності на дичину надавалася мисливцю, який поцілів у неї кулею, а не дробом. При одночасному попаданні двох куль питання визначення власника дичини вирішувалася шляхом жеребкування. При пострілі дробом перевага надавалася тому мисливцю, після пострілу якого дичина впала, а при одночасному пострілі двох мисливців з дробу першість мала особа, яка стріляла з ближчої відстані. Однак при цьому давали вказівку, що необхідно було визначати й місце поцілення. У випадку, коли була добута дичина, заборонена для добування, згідно із вимогами законодавства її конфіскували у порушника і продавали на аукціоні, а порушник навіть не мав права брати в ньому участь, щоб її викупити [25]. Історичні джерела свідчать, що на полюванні часто мисливець навіть не претендував на тушу добутої ним тварини. Наприклад, у спеціалізованій мисливській пресі публікувалися оголошення: «Шукаю можливості полювати в Галичині самця оленя. За кожного добутого мною шостака заплачу 15 золотих, а за гарні роги – 20. Роги очевидно будуть мої, а м'ясо – власника. Відень, Ернест Домбровський» [26, с. 80].

Висновок. Право власності в Галичині на мисливські види тварин у досліджуваний період тісно пов'язане з суспільно-політичною системою держави. З метою ефективної організації ведення мисливського господарства право власності на мисливські види дичини обмежувалося для малих землевласників з метою їх об'єднання у більші господарства, на яких можна було раціонально вести мисливське господарство. За здачу в оренду права користування мисливськими видами дичини їх власники отримували відповідні суми коштів. Встановлено, що значний вплив на формування ціни мало місцезнаходження земельної ділянки, яку здавали в оренду з правом полювання. На рівні підзаконних актів мисливські товариства теж встановлювали право власності на добуту дичину під час проведення полювання.

Список використаних джерел:

1. Kasperek J. R. *Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasperek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – Т. 1. – S. 379.*
2. Baworowski W. *Kilka uwag u sprawie reformy Ustawy łowieckiej / W. Baworowski // Łowiec [Text]. – 1887. – № 11. – S. 173–176.*
3. *Wiedza i życie : [Serya IV]. – Lwów-Warszawa : Wydawnictwo związku naukowo-literackiego we Lwowie, 1910. – Tom VII. – S. 43–55.*
4. *Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków : Wisła, 1898. – S. 14.*
5. Лоїк Г. К. *Державне регулювання реалізацією сервітутів на оренду мисливських угідь у Галичині: історико-правовий аспект / Лоїк Г. К., Проців О. Р. // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – Вип. 26. – С. 184–195.*
6. *Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. – Lwów, 1908. – S. 2052.*
7. *Rożyński F. Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju / Rożyński F., Dr. E. Schechtel. – Warszawa : Nakładem polskiego towarzystwa łowieckiego, 1921. – S. 15.*
8. *Łowiec – 1908. – № 1. – S. 11.*
9. *Ze statystyki musliwskiej // Łowiec. – 1910. – № 24. – S. 290–291.*
10. Проців О. Р. *Площа мисливського господарства – більше менше / Олег Проців // Полювання та риболовля. – 2013. – № 9 (142) вересень. – С. 5.*
11. Проців О. Р. *Модернизация охотничьей отрасли: социально-экономический аспект / Олег Проців // Социально-экономические и политико-правовые преобразования в России: итоги и перспективы. V очная международная научно-практическая студенческая конференция (5 марта 2013) / Под общей редакцией доктора экономических наук, профессора О. П. Овчинниковой. – Орел : Изд-во ОФ РАНХиГС, 2013. – С. 199.*

12. Kałuski W. Prawo Łowieckie / W.Kałuski. – Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej Rzeczy Pospolitej, 1928. – S. 1–81.

13. Проців О. Р. Правові засади полювання в Австро-Угорській та Російській імперіях другої половини XIX – початку XX століття / О. Р. Проців // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.6. – Львів, 2010. – С. 50–57.

14. Pawlikowski M. K. Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalędarza myśliwskiego / Pawlikowski M. K. – Wilno: Nakładem policyjnego klubu sportowego, 1929. – S. 46.

15. Wyrok Izby Karnej (sek. 3) Sądu Najwyższego z 10 stycznia 1935. 3 K. 1634/34 // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1935. – T.XIV. – S. 392.

16. Orzeczenie Izby drugiej (sek. 4) Sądu Najwyższego z 30 czerwca 1931. II 4 K. 366/31 // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1932. – Styczen. – S. 574.

17. Wyrok Izby Karnej (sek. 2) Sądu Najwyższego z 9 kwietnia 1934. 2. K. 227 /34 // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1934. – Styczen – S. 504.

18. Wyrok Izby Karnej (sek. 3) Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1933, II. 3 1 . 13/33 // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1933. – Styczen – S. 208.

19. Проців О. Р. Мисливські традиції Галичини / О. Р. Проців // Полювання та риболовля. – 2013. – №2(136), лютий. – С. 5

20. Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce / Wacek R. // Łowiectwo Polskie. – 1921. – № 3. – S. 37.

21. Przewodnik łowiecki członków towarzystwa my liw. imienia w. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.

22. Statut i regulamin towarzystwa łowieckiego «Knieja» w Stanisławowie: rok założenia 1901. – Stanisławów: drukarnia L. Gellera, 1932. – 35 s.

23. Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – № 3. – S. 37–39.

24. Statut towarzystwa my liwskiego w Nadwornej. – Nadworna, 1937. – 11 s.

25. Regulamin my liwski Kowielskiego towarzystwa my liwskiego. – Kowel: Drukarnia Brandesa i Kaweberga, 1924. – 12 s.

26. Ogłoszenia // Łowiec. – 1898. – № 5. – S. 80.

* Проців Олег Романович – кандидат наук з державного управління, головний спеціаліст Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства.

УДК 340.115

Ілля Шутак *

РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ В СИСТЕМНО-СТРУКТУРНОМУ ВДОСКОНАЛЕННІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Здійснено загальнотеоретичну характеристику юридичної техніки, визначено її роль в системно-структурному вдосконаленні правової системи України. Обґрунтовано доцільність введення юридичної техніки як навчальної дисципліни з метою навчити майбутніх юристів правил аналізу, складання, тлумачення та систематизації юридичних документів, допомогти їм набутти практичні навички в цій галузі.

Ключові слова: юридична техніка, правова система, законодавча техніка, конструкції, фікції, презумпції, правовий моніторинг.

Шутак И. Д. Роль юридической техники в системно-структурном совершенствовании правовой системы Украины.

Дана общетеоретическая характеристика юридической техники, определена ее роль в системно-структурном совершенствовании правовой системы Украины. Обоснована целесообразность введения юридической техники как учебной дисциплины с целью научить